

Olli Mäenpää

4.6.2026

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi Syyttäjälaitoksesta annetun lain ja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetun lain muuttamisesta (HE 77/2026 vp)

Esityksen pääasiallisena tarkoituksena on täydentää rikosasioiden tietosuojadirektiivin voimaansaattamista. Tässä tarkoituksessa Syyttäjälaitoksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset rekisterinpitovastuun täsmentämisestä ja ylimääräisistä suojatoimista, joilla huomioitaisiin rekisteröityjen suojaan ja tietojen käsittelyyn liittyvät riskit perusoikeusherkässä sääntelykontekstissa. Lisäksi oikeushallinnon tietovarantolaissa ehdotetaan säädettäväksi oikeushallinnon viranomaisten yhteisrekisterinpidosta ja tietojen luovuttamisesta oikeushallinnon tietovarantoon julkisuuslainsäädännön mukaisesti.

Säätämisyjärjestysperustelujen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Erityisesti Syyttäjälaitosta koskevan lakiehdotuksen säännökset kuitenkin poikkeavat yksityiskohtaisuuden ja kattavuuden osalta perustuslakivaliokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneesta käytännöstä. Hallitus pitää tästä syystä suotavana, että valiokunta antaisi asiasta lausunnon.

Syyttäjälaitoksen rekisterit

Rekisteröinti ja rekisterinpitäjä

Syyttäjälaitoksesta annettuun lakiin ehdotetaan 1. lakiehdotuksessa lisättäväksi sisältöltään uudet 22 a – 22 d §:t, joilla täsmennettäisiin Syyttäjälaitoksen rekisterinpitoa. Syyttäjälaitoksen olisi 22 a §:n mukaan rekisteröitävä säännöksessä yksilöidyt rikosasiat niille varattuun käsittelyjärjestelmään. Syyttäjälaitos olisi rekisteröimiinsä rikosasioihin ja esitutkinta-aineistoihin sisältyvien henkilötietojen rekisterinpitäjä. Sääntely täsmentäisi henkilötietojen käsittelyyn Syyttäjälaitoksessa kohdistuvia vaatimuksia ja vahvistaisi siten tietosuojaa.

Suojatoimet

Suojatoimien täsmentämistä koskevassa sääntelyssä veloitettaisiin huolehtimaan tarvittavista salassapitomerkinnoista rikosasioiden rekisteröinnin yhteydessä. Mikäli syyttäjien olisi välttämätöntä käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja, rekisteröinnin yhteydessä olisi lisäksi huolehdittava asianmukaisista teknisistä suojatoimista. Todistajien ja tietolähteiden henkilötietojen käsitte-

llylle ehdotetaan asetettavaksi rikosasioiden tietosuojalakia tiukempia vaatimuksia. Tämä on mahdollista rikosasioiden tietosuojadirektiivin määrittelemän kansallisen liikkumavaran perusteella ja rajoissa.

Suojatoimia koskevan sääntelyn täydentäminen ja tarkentaminen ehdotetulla tavalla pyrkii ottamaan huomioon arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn liittyvät erityisvaatimukset ja syyttäjien henkilötietojen käsittelyn vaikutukset rekisteröityjen perusoikeuksiin osana rikosprosessia. Kokonaisuutena arvioiden ehdotettu sääntely selventäisi nykytilannetta ja vahvistaisi henkilötietojen suojaa. Direktiiviä tiukemmalle sääntelylle on esitetty hyväksyttävät ja aiheelliset perustelut.

Tietojen poistaminen

Rikosasiaa koskevat tiedot poistettaisiin ehdotetun 22 c §:n mukaan rikosasioiden käsittelyjärjestelmästä viimeistään kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun asia on ratkaistu. Täsmentämisen tarkoituksena on varmistaa, että arkaluonteisten säilytysaika on oikeassa suhteessa kyseisten henkilötietojen käsittelytarkoituksiin.

Ehdotettua, tietosuojan kannalta varsin pitkää poistamisaikaa arvioitaessa on otettava huomioon rikosasioiden tietosuojalaissa säädetty ensisijainen yleinen velvoite, jonka mukaan henkilötietoja säilytetään vain niin kauan kuin on tarpeen käsittelyn tarkoituksen kannalta. Tätä velvoitetta tulee noudattaa yleisenä lähtökohtana. Tarpeellisuutta on lisäksi arvioitava vähintään viiden vuoden välein, jollei henkilötietojen säilytysajoista muualla toisin säädetä.

Ehdotettua kymmenen vuoden säilytysaikaa voidaan pitää poikkeuksellisen pitkänä myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioon ottaen. Siinä viiden vuoden säilytysaikaa on pidetty pitkänä (PeVL 13/2017 vp, s. 6). Pitkää säilytysaikaa voidaan kuitenkin tässä yhteydessä perustella oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon luonteella ja laajoilla käyttötarkoituksilla sekä virkarikoksille rikoslaissa säädetyillä vanhentumisajoilla. Säilytysaikasäännöstä sovellettaessa on joka tapauksessa erityisen olennaista huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta (PeVL 28/2016 vp, s. 7).

Yhteystietojen luovutusrajoitus

Rikosasiaan liittyvien henkilöiden rikosasioiden käsittelyjärjestelmään rekisteröityjen yhteystietojen luovuttamista ehdotetaan rajoitettavaksi. Ehdotetuilla rajoituksilla 22 d §:ssä vahvistettaisiin erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ja muiden rikosprosessiin liittyvien, uhkailulle alttiiden henkilöiden turvallisuutta. Rikosasioiden käsittelyjärjestelmään rekisteröidyn luonnollisen henkilön kotiosoitteen ja muun yhteystiedon saisi luovuttaa järjestelmästä ainoastaan viranomaisille syyttäjän tai muun viranomaisen lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi. Ehdotetun sääntelyn perusteena on osaltaan unionin tuomioistuimen uudempi oikeuskäytäntö ja varautuminen uhridirektiivin muutokseen.

Säännösehdotus rajoittaisi yhteystietojen luovuttamista rikosprosessin osapuolien suojaamiseksi laajemmin kuin julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan säännöksillä, joita voidaan pitää tässä yhteydessä yksilön oikeusturvan ja tietosuojan näkökulmasta ongelmallisen suppeina. Kyseisiin yhteystietoihin ei kohdistu yleisön tiedonsaanti-intressiä. Toisaalta tältä osin ehdotettua sääntelyä voidaan pitää tietosuojaa vahvistavana, joten sillä turvattaisiin henkilötietojen suojaa. Soveltamisalaltaan rajoitetulle ehdotukselle on siten välttämättömiä ja myös toisen perusoikeuden turvaamiseen liittyviä perusteita, eikä se siten muodostu ongelmalliseksi perustuslain 12 §:n 2 momentissa turvatun julkisuusperiaatteen kannalta.

Ehdotettu rajoitus ei vaikuttaisi rikosasiaan liittyvien asiakirjojen ja muiden tietojen julkisuuteen tai salassapitoon, jotka määräytyisivät nykytilaa vastaavasti julkisuuslain säännösten mukaisesti. Ehdotettu luovutusrajoitus ei siten muodostuisi ongelmalliseksi myöskään oikeudenkäynnin julkisuuden kannalta.

Oikeushallinnon valtakunnallinen tietovaranto

Tietovarantolain 7 §:ään 2. lakiehdotuksessa ehdotettujen muutosten mukaan Oikeusrekisterikeskuksen lisäksi myös Syyttäjälaitos, tuomioistuimet, Oikeuspalveluvirasto ja Tuomioistuinvirasto olisivat oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä siltä osin kuin on kyse henkilötietojen käsittelystä niiden lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi. Tarkoituksena ei ole muuttaa nykytilannetta, vaan se kirjattaisiin lain tasoisesti.

Lisäksi tietovarantolain 7 §:ssä määriteltäisiin rekisterinpitäjän vastuut henkilötietojen paikkansapitävyydestä ja täsmällisyydestä. Tältä osin ehdotettu sääntely muuttaisi nykytilannetta, sillä rekisterinpitäjän velvollisuudet kohdennettaisiin yhteisrekisterinpitäjiin. Kohdentaminen täsmentäisi erityisesti tuomioistuinien, Syyttäjälaitoksen ja Oikeuspalveluviraston vastuuta, ja sen mukaan vastuu kohdentuisi niihin yhteisrekisterinpitoon osallistuviin toimijoihin, jotka tosiasiallisesti pystyvät huolehtimaan tietosuojajavelvoitteista.

Ehdotettua yhteisrekisterinpitoa koskevaa sääntelyä on aiheellista arvioida lähinnä siltä kannalta, että yhteisrekisterinpidon koskevassa perustuslakivaliokunnan käytännössä on korostettu yhteisrekisterinpitoa koskevan sääntelyn laintasoisuutta ja riittävää selvyttä perustuslain 10 §:n näkökulmasta (PeVL 7/2019 vp, s. 7). Tältä kannalta toimivaltaa sekä vastuun perusteita ja kohdentamista täsmentävää lainsäädäntöä voidaan pitää välttämättömän yhteisrekisterinpidon luonteen sekä yksilön henkilötietojen suojan kannalta. Tältä kannalta on myös perusteltua, että Oikeusrekisterikeskus ehdotuksen mukaan vastaisi nykyiseen tapaan sellaista tietovarantoa koskevista rekisterinpitäjän tehtävistä, joita ei ole jaettu rekisterinpitäjien kesken.

Tietovarantolain 14 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että tietovarantolain säännökset eivät rajoita oikeushallinnon viranomaisen oikeutta luovuttaa tietovarantoon tallentamia tietoja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain

ja oikeudenkäynnin julkisuutta koskevien säännösten nojalla. Perustuslakivaliokunta on tältä osin edellyttänyt, että perustuslain 12 §:n 2 momentissa turvatun julkisuusperiaatteen ja perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetyn julkisen vallan käytön lakiperustaisuuden vaatimuksen johdosta yhteisrekisterinpitäjyyttä koskeva sääntelystä olisi selkeästi käytävä ilmi tiedon luovuttamiseen toimivaltainen viranomainen (ks. PeVL 7/2019 vp, s. 6). Ehdotettua täsmennystä voidaan pitää perusteltuna lakiperustaisen päätösvallan käytön kannalta myös siksi, että voimassa olevan 14 §:n 1 momentti jättää päätöksenteon tältä osin Oikeusrekisterikeskuksen vapaaseen harkintaan.